

Микола ЧОРНИЙ,

orcid.org/0000-0002-0711-046X

аспірант кафедри теорії та історії мистецтва

Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури

(Київ, Україна) *mikolchornii@gmail.com*

ХУДОЖНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧИХ ПОШУКІВ МАЙСТРІВ КОСІВСЬКОЇ МАЛЬОВАНОЇ КЕРАМІКИ

Стаття присвячена дослідженню художніх і стилістичних особливостей творчих пошуків майстрів косівської мальованої кераміки. Сучасні майстри у своїй мистецькій практиці звертаються до традиційних та інноваційних композиційних схем для художнього втілення тем, пов'язаних із історією та культурою України, зокрема горян. Їхні досягнення у галузі косівської мальованої кераміки ще недостатньо дослідженні фахівцями, потребують ґрунтовного мистецтвознавчого аналізу, чим зумовлюється актуальність теми.

Мета статті – вивчити та проаналізувати на прикладі творчості Валентини Джуранюк, Ірини Цвілик-Серьогіної, Михайла та Галини Трушиків і Марії, Ореста, Миколи Чорних художні та стилістичні особливості їхніх ідей і пошуків у сучасній косівській мальованій кераміці.

Автором зроблено висновок, що особливого колориту в оздобленні керамічних виробів надають рослинно-геометричні орнаментальні мотиви й елементи, де розлого зображена флора і фауна Карпат, яка творить синергії буття місцевого етносу і гірського природного оазису. Власне, вишуканий образ косівської мальованої кераміки отримав схвалення спільноти світу.

Зароблено спробу дослідити традиції виготовлення та декорування косівської мальованої кераміки ХХ–ХХІ століття. Увагу зосереджено на унікальних та універсальних стильових ознак кольорової гами та технік ритмування, гравіювання. В основі вивчення технологічних прийомів і художньо-стильових особливостей творчих пошуків – авторські польові дослідження (2020–2021) та опрацювання музейних колекцій різних рівнів.

Майстри різних поколінь не лише продовжують традицію гончарства Гуцульщини та Покуття, а й творять нові форми та сюжети. Знання гончарської спадщини, творче переосмислення, пошуки нових художніх прийомів є головними критеріями у творчих пошуках майстрів косівської мальованої кераміки.

Ключові слова: *мальована кераміка, майстри, типологія, традиція, новаторство, стилістичні особливості, інноваційні предмети.*

Mykola CHORNYI,

orcid.org/0000-0002-0711-046X

Graduate Student at the Department of Theory and History of Art

National Academy Fine Arts and Architecture

(Kyiv, Ukraine) *mikolchornii@gmail.com*

ARTISTIC AND STYLISTIC FEATURES OF CREATIVE SEARCHES OF MASTERS OF KOSOVO PAINTED CERAMICS

The article is devoted to research of artistic and stylistic features of creative search of artists of Kosiv hand-drawn ceramics. Modern masters in their artistic practice turn to traditional and innovative compositional schemes for the artistic embodiment of topics related to the history and culture of Ukraine, in particular highlanders. Their achievements in the field of Kosiv hand-drawn ceramics have not been sufficiently researched by specialists and require a thorough art analysis, which makes the topic relevant.

The purpose of the article is to study and analyze the artistic and stylistic features of ideas and searches in modern Kosiv hand-drawn ceramics using the example of the work of Valentina Dzhuranyuk, Irina Tsvilyk-Seryogina, Mykhailo and Halyna Trushykov and Maria, Orest, Mykola Chorny.

The author concludes that the plant-geometric ornamental motifs and elements, where the flora and fauna of the Carpathians are depicted, gives the special color in the decoration of ceramic products. These basics creates a synergy of existence of local ethnos and mountain natural oasis. In fact, the exquisite image of Kosiv's hand-drawn ceramics has received the approval of the world community.

An attempt has been made to explore the traditions of making and decorating Kosovar painted ceramics of the ХХ–ХХІ century. Attention is focused on unique and universal stylistic features of color and techniques of kicking, engraving. The basis of the study of technological techniques and artistic and stylistic features of creative research – the author's field research (2020–2021) and the development of museum collections of different levels.

Masters of different generations not only continue the tradition of pottery of Hutsul and Pokuttya, but also create new forms and plots. Knowledge of pottery heritage, creative rethinking, search for new artistic techniques are the main criteria in the creative search for masters of Kosovar painted ceramics.

Key words: *painted ceramics, masters, typology, tradition, innovation, stylistic features, innovative items.*

Постановка проблеми. В Україні сьогодні відчутна сильна централізація не тільки політичного, але й культурно-мистецького життя. Видається, що більше суспільної уваги варто привертати до унікальних осередків і явищ народного декоративно-ужиткового мистецтва, які своїми надбаннями зробили помітний внесок в історію українського мистецтва та культури. Власне, таким мистецьким явищем, на наш погляд, є косівська мальована кераміка, яка у 2019 році внесена до Репрезентативного списку Юнеско нематеріальної культурної спадщини людства. Багатий і різноплановий мистецький спадок ще недосліджений розлого фахівцями, вимагає ґрунтовного мистецтвознавчого аналізу, чим зумовлюється актуальність розвідки.

Мета статті – дослідити та проаналізувати художні та стилістичні особливості творчих пошуків майстрів косівської мальованої кераміки.

Виклад основного матеріалу. Косівська мальована кераміка ХХІ -го сторіччя дає уявлення про художні та стилістичні особливості гончарства. Конкретне візуальне сприйняття про цей унікальний вид народного декоративно-ужиткового мистецтва дають творчі пошуки та знахідки майстрів – косів'ян, учасників багаточисленних українських і закордонних художніх виставок. Для прикладу назвемо передовсім Оксану Бейсюк, Марію Гринюк, Христину (Урбанську) Балагурак, Богдана Бурмича, Петра Гривінського, Валентину (Проданець) Джуранюк, Ірину (Цвілик) Серьогіну, Іванну (Козак) Ділету, Марію (Корнелюк) Гривінську, Тетяну (Шевчук) Петрів, Василя та Юрія Стрипків, Михайла Сусака, Лідію та Миколу Ткачів, Олександру та Віталія Кушнірів. Плеяда знаменитих майстрів, які власними здобутками, інноваційними формами оновлюють і примножують її яскраве національне обличчя орнаментально-композиційними площинами, технологічними експериментальними, творчими пошуками.

Косівська мальована кераміка внесена до Репрезентативного списку ЮНЕСКО нематеріальної культурної спадщини людства завдяки творчому доробку кількох поколінь майстрів Косівщини та наполегливості та потужним зусиллям Марії Гринюк, члена НСХУ, заслуженого діяча мистецтв України.

На сучасному етапі розвитку косівського мистецького середовища є окремі майстри-керамісти, котрі творчо працюють, мотивуючи новими темами й образотворчими засобами її збереження для майбутніх поколінь, підтверджуючи, художні та стильові особливості мальованої кераміки.

Косівська мальована кераміка, яка зберігається у музеях, демонструє художні, типологічні та стилістичні особливості найвідоміших майстрів мальованої кераміки кінця ХІХ – початку ХХ століття,

таких як О. Бахматюк, П. Кошак, М. Баранюк, також ближче до нашого часу П. Цвілик, Н. Вербівської, О. Козак, В. Аронця, М. Кікота, Г. Колоса. Деякі сучасні творчі майстри – В. Стрипко, В. Джуранюк, М. Трушик, О. Чорний, М. Гринюк самостійно виконують всі етапи роботи зі своїми творами, але велика частина нелегкої фізичної праці у процесі гончарного виробництва змушувала членів сім'ї майстра брати участь у складній роботі, допомагати один одному. Поступово склалися цілі гончарні династії Волощуків, Рошиб'юків, Вербівських, Ілюків, Швеців, Зарицьких, Прокопиків, Стрипків, Чорних.

Характерною рисою косівської мальованої кераміки є ритмування, гравіювання орнаментального декору по сирій глині, політій білим ангобом (дружківська глина, розмелена з водою у кульовому барабані). Найдавніші гончарні вироби декорували розписом ріжком (фляндрування). Така техніка нині виконується при декоративному розписі на коричневому тлі виробів. Крім розписної кераміки, сучасні майстри виготовляють так звану «димлену» (чорну) кераміку, яку випалюють у гончарних печах за спеціальною технологією, без доступу повітря. Початки цього виду технології знайдені на Прикарпатті при археологічних експедиціях, вони належать до І тис. р. до н. е.

Сучасна косівська мальована кераміка, зберігаючи традиційну кольорову гаму, вирізняється багатоманітністю рослинних, анімалістичних, антропоморфних і геометричних мотивів орнаментальних схем, експериментами у галузі формотворення, технології, матеріалів і сировини. Деякі автори виготовляють скульптури малих форм на обрядові та побутові теми.

Художні та стилістичні особливості творчих пошуків сучасних майстрів відображаються у дивовижних творах, які репрезентують косівську мальовану кераміку як унікальне мистецьке явище на сучасному етапі розвитку.

Зміни, що відбуваються у системі мистецької освіти, її інтеграції у світовий культурний простір, вирішення проблем духовного виховання молодих майстрів зумовлюють стилістичні та художні особливості пошуків провідних майстрів косівської мальованої кераміки сьогодення.

Безумовно, величезну роль у цьому напрямі здійснює відділ художньої кераміки КФКПДМ ЛНАМ, який відкрився у 1959 році. (Іванчук, Коб'юк, 1999: 6) у Косівському училищі прикладного мистецтва, на якому першочерговою значення й уваги надавали збереженню та розвитку традицій гончарного ремесла і виробленню естетичних засад для художньої промисловості на національному підґрунті (Іванчук, Коб'юк, 1999: 10). Відділ було відкрито

з ініціативи Олексія Григоровича Соломченка (1920–2002), котрий любив народне мистецтво, зокрема косівську мальовану кераміку, краші зразки якої колекціонував і згодом подарував для музею КУПМ, створеного ним у 1945 році (Іванчук, 2020: 4)

Відкриття відділу художньої кераміки – не випадкове явище у системі мистецької освіти й у розвитку і збагаченні художньо-стилістичних особливостей мальованої кераміки сучасності, адже від моменту першого випуску молоді дипломовані керамісти активно розпочали впливати на стилістичній мистецькій якості косівської мальованої кераміки. Поруч із народними майстрами-самоуками значно розширили асортимент гончарних виробів, урізноманітнили формотворчий процес, збагатили схеми декорування. Серед перших випускників відділу художньої кераміки були майстри Г. Білянська, Б. Зорькін, Є. Савченко, О. Коржинська, а пізніше – В. Аронець, М. Станкевич, А. Коб'ю (Мотиль, 2018: 10).

У другій половині ХХ століття, у той період, коли цехове виробництво поступово але напористо витісняло індивідуальне, з'явилася необхідність в осередку, який би формував творчі пошуки та мистецьке мислення. Відомий дослідник і мистецтвознавець української кераміки Юрій Лашук говорив про особливу роль навчального закладу у підготовці фахових керамістів. «Наявність молодих фахівців, яких готує місцева художньо-промислова школа, є запорукою подальших успіхів цього великого осередку народного гончарства» (Лашук, 1968: 8).

Випускникам-керамістам належала особлива місія – «впроваджувати у життя сучасного мистецтва краші здобутки багатьох гончарів з народу» (Лашук, 1968: 8).

Спершу фахова підготовка студентів проводилася за навчальною програмою, складеною та затвердженою у Москві (Іванчук, 1999: 6). У процесі становлення виробилися основні засади роботи відділу, сформувався педагогічний колектив із висококваліфікованих викладачів і майстрів народного мистецтва професіоналів-художників (Іванчук, 2017: 3). Навчально-практичний процес був спрямований на оволодіння технікою та технологією обробки сировини й матеріалів, засвоєння основ і законів композиції, вивчення народного гончарства Косівщини (Іванчук, 2000: 2).

Головним завданням відділу художньої кераміки від початку його заснування й до сьогодні є наслідування народних традицій формотворення та декорування косівської мальованої кераміки, які склалися й утвердилися на основі творчих досягнень Олексі Бахматюка, Петра Кошака, Павлини та Григорія Цвіликів, Михайла Тим'яка та ін.

Навчально-практичні дисципліни – композицію, майстерність і технологію художньої кераміки – у перші роки існування відділу викладали Геннадій Малявський, Іван Климко Микола Дригалкін, Галина Крижанівська, подружжя Марія й Анатолій Курочки, Василь Аронець, Михайло Кікоть, Григорій Колос, Михайло Озерний. Вони не тільки навчали студентів ремісничому оволодінню технологічними процесами (гончарною справою, ліпленням, литтям зі шлікерної маси, декоруванням), але й принципами розуміння основ композиції та глибинної мудрості народного ремесла. Згодом, від 1950-х років і до сьогодні увагу студентів почали скеровувати на пошуки стилістичних і художніх особливостей керамічних виробів, винайдення унікальності в індивідуальній творчості та підпорядкування народних форм і декоративного оздоблення сучасним вимогам народного і професійного декоративно-ужиткового мистецтва (Лашук, 1982: 8).

Сучасний теоретично-практичний курс заняття вибудований у такий спосіб, що студенти отримують знання з історії образотворчого мистецтва й історію розвитку художньої кераміки, засвоюють і вивчають давні формотворчі процеси та способи їх декоративного оздоблення, аналізують орнаментальні схеми за окремими мотивами й елементами та методом «шкіцування» хрестоматійних зразків. Копіювання краших зразків гуцульської мальованої кераміки не лише розвиває технологічну майстерність і вправність у рисунку й малярстві, а й сприяє подоланню складнощів, пов'язаних із композицією, проектуванням (Лашук, 1982: 8).

Власне, взаємодії формотворення і методів навчання образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва забезпечила досягнення якісних знахідок у підготовці фахівців. Саме випускники відділу художньої кераміки створили позитивну хвилю у розвитку косівської мальованої кераміки як у промисловому виробництві, так і в індивідуальних творчих пошуках. Серед випускників відділу художньої кераміки понад 600 талановитих талановитих художників і педагогів, знаних як в Україні, так і поза її межами: Валентина Джуранюк, Василь Боднарчук, Михайло Трушик, Орест Чорний, Роман, Людмила та Уляна Якібчуки, Степан Андрусів, Марія Гринюк, Василь Перегінець, Василь Дутка, Лідія та Андрій Уляницькі, Олександра Кушнір та ін. (Мотиль, 2018: 10).

Із 2006 року навчальний заклад було підпорядковано ЛНАМ, що позитивно вплинуло на підготовку й формування майбутніх творчих пошуків художників керамістів. Ще більша увага відводиться на формування у студентів мистецького начала, сучасного творчого мислення, апробації нових технік і технологій і вираження у художніх

керамічних творах актуальних проблем сьогодення.

Проте основа, на якій формувалися художні та стилістичні особливості у творчих пошуках майстрів косівської мальованої кераміки, залишається незмінною. Джерелом натхнення для кожного майстра є традиційне мистецтво Гуцульщини та Покуття: застосування народних гончарних форм, способів і методів декоративного оздоблення, орнаментальних елементів і мотивів. Свідченням такого явища є художні виставки, щорічні пленери, фестивалі, у яких активну участь беруть випускники, творчі майстри, студентство, демонструючи кращі мистецькі твори. Художні та стилістичні особливості творчих пошуків майстрів косівської мальованої кераміки визначаються збереженням традиційних і паралельним пошуком якісно нових мистецьких принципів, співзвучних із естетичними потребами та віяннями сьогодення. Цей процес характеризується появою нових форм керамічних виробів, їх пластично-образним вирішенням і декоративно-орнаментальним оздобленням, переважанням декоративних характеристик над ужитковими. Творче, вдумливе використання й переосмислення традиції, уміння узагальнити здобутий досвід і його інтерпретація, грамотне застосування знань із образотворчих і допоміжних навчальних дисциплін, помножені на авторську експресію, створюють сприятливі засади для створення справжніх мистецьких творів. Створюючи власний стиль авторського почерку у формотворенні, віртуозності орнаменту, сюжетно-тематичному трактуванні композиційної схеми, творчі пошуки майстрів свідомо оберігають класичні фундаментальні постулати традиційної косівської мальованої кераміки – техніки ритуння, ріжкування, «червінню» та триколірну гаму полив'яного забарвлення. Без цієї атрибуції зникло би саме мистецько-культурне явище: «косівська мальована кераміка», котре стало одним із найяскравіших видів традиційного мистецтва Гуцульщини та Покуття та невід'ємною часткою культурної спадщини українців.

З метою репрезентації кращих надбань гуцульської кераміки і відродження гончарських традицій проводяться міжнародні студентські пленери. Так, метою щорічного «ГончАРТ» є збереження, розвиток і популяризація традицій українського народного гончарства (2018) (Мотиль, 2018: 10).

Художні та стилістичні особливості творчих пошуків майстрів косівської мальованої кераміки полягають у формуванні власного стилю й авторського почерку у формотворчих процесах, індиві-

дуальних композиціях. Сучасні керамічні твори характерні вмінням вводити традиції народної кераміки у контекст своїх творчих пошуків, що дуже важливо у час глобалізаційних процесів, які нівелюють національні риси у мистецтві.

Активний пошук нових ідей майстри втілюють в авторських роботах, застосовуючи класичні та новітні технологічні прийоми і методи, володіючи засобами композиційного вирішення, створюють унікальні зразки мальованої кераміки, здатної конкурувати на світовому ринку.

Сьогодні цю унікальну традицію косівської мальованої кераміки на теренах Гуцульщини продовжують понад 70 майстрів керамістів. Серед них: Валентина Джуранюк, Ірина Цвілик-Серьогіна, Уляна Шкром'юк, Оксана Бейсюк, Іванна Ділета, родина Якібчуків, Кушнірів.

На прикладі творчості Валентини Джуранюк, Ірини Цвілик-Серьогіної, (Михайла та Галини) Трушків, (Ореста, Марії, Миколи) Чорних розглянемо художньо-стилістичні особливості творчих пошуків.

Валентина Джуранюк у Косові з 1963 року. Вчителями з фаху в Косівському училищі прикладного мистецтва були Г. М. Колос і В. В. Аронець. Художниця продовжує традиції косівської мальованої кераміки, майстерно використовує, осмислює мистецьку спадщину Олекси Бахматюка, застосовує анімалістичну та рослинну орнаментику. Асортимент гончарних виробів Валентини Джуранюк різноманітний, але перевагу надає декоративним тематичним тарелям, колачам, плесканцям, малій скульптурі, декоративним плиткам і свічникам (одинарним, подвійним і трійцям) (Іл. 1).

Валентина Іванівна не підроблюється, не стилізує, вона у своїй творчості не хоче бути «примітивною» чи «модерною». Єдина думка – зостатися собою (Федір Гуцул, 1978: 13).

Мистецтвознавці писали, що розпис напрочуд виразний, соковитий, на її мисках живуть і буяють квіти і трави, яких у природі нема; на її великих тарелях співають і цілються павичі та інші «райські птахи», яких у горах поза Косовом не здибаєш. «А все ж оці птахи й оці квіти, які що раз виступають по-новому й по-інакшому намальовані на кожній новій мисці, змогли народитися і вибуяти тільки тут, у Косові, де дні скупані у глибоких та чистих дощах: у цих днях маїння повно, буяння соків і співу птаства», – так поетично і ніжно описує керамічні твори Валентина Джуранюк Р. Федорів (Федір Гуцул, 1978: 13).

Головне – обрати собі вчителя та мету. Талановита жінка обрала собі вчителем самого класика гуцульської кераміки Олексу Бахматюка (Федір Гуцул, 1978: 13).

Як і вчитель, Валентина любила миски великі, щоб мала розлоге поле для декоративного розпису. Так само, як видно у творах О. Бахметюка, художниця членує миску й заповнює її тло рослинними композиціями. На дні миски – також рослинні та фігуративні сцени. Персневидний берег, тобто край миски облямовують віночки з орнаменту, що складається із «зубців», «копитців», «заячих вушок». Та, зрештою, річ не у зовнішній подібності виробів В. Джуранюк на Бахматюкові. Валентина Іванівна перебрала від давнього майстра мудрість фольклорного, якогось первісного бачення світу. Олекса Бахметюк, як писав один із дослідників його творчості, не просто зображував навколишню природу, це були мовби з'яви, що наближаються до обрядів (Соломченко, 1979: 12). Можливо, тому у В. Джуранюк кожна миска (іл. 2) й видається нам обрядовим святом.

Стильові особливості творчих пошуків майстрині твердо засвідчують той факт, що традиції маестро О. Бахметюка у косівській мальованій кераміці не завмирили ні на мить.

Творчі досягнення знаменитої майстрині Ірини Цвілик-Серьогіної є своєрідною і барвистою ілюстрацією напряду мистецьких шукань і знахідок останніх десятиріч ХХ – початку ХХІ століття, індивідуальним осмисленням і подальшим розвитком найхарактерніших традицій косівської мальованої кераміки (Іванчук, 2020: 4).

Ірина Василівна є достойним нащадком гончарської династії Совіздранюків-Цвіликів Павлини (1891–1964) та Григорія (1900–1962) (Іванчук, 2020: 4).

Художниця своєю багатолітньою творчою працею донесла до нас найрізноманітніші форми старовинного посуду – куманців, баклаг, макітер, питтєвих наборів, глеків, дзбанів. Майстриня виготовляє також вази, тарелі, свічники, кахлі та інші декоративно-ужиткові предмети.

Іванна Цвілик-Серьогіна керується ще й вимогами естетики та краси при створенні інтер'єрних предметів. Традиційні форми керамічних декоративних творів оздоблює багатоманітними видами орнаментики: застосовує рослинний, анімалістичний та орнітоморфний мотиви у розробці композиційних схем творчих робіт. Талановита майстриня примножує багатовіковий скарб родинної традиції, фахових знань. Художниця вважає, що найбільше диво – це рідний гуцульський край, його ліси, гаї, потічки, ставки. Власне, він і надихає мисткиню на створення нових перлин косівської мальованої кераміки (Іванчук, 2020: 4).

І. Цвілик-Серьогіна володіє шляхетним смаком компонування орнаментальних схем на опуклих і плоских поверхнях. Її орнаментика вражає

досконалістю малюнка, що переливається ніжним веселковими серпанком. Із безліч яскравих орнаментальних мотивів, наснажених гарячими почуттями майстрині, непідробним багатством душі, народжується, вимальовується художній образ «гончарства Цвілички», де також нанесено традиційні рисунки й кольори, загострено увагу на небуденості, зупинено мить у її недоторканості, чистоті та святості (Іванчук, 2020: 4).

Представники молодшої генерації майстрів, що демонструють особливості авторських пошуків у контексті сучасного стану косівської мальованої кераміки Галина та Михайло Трушики, програмовою основою творчості обрали використання гончарної традиційної технології, сировини, матеріалів та інструментарію, форм і декору.

Творчі пошуки Михайла та Галини Трушиків характеризує вміння, узагальнюючи відомі ідеї й уникаючи тривіальних рішень, створювати нові мотиви й окремі елементи орнаменту.

Теплим, осяйним колоритом віє під орнаментально-тематичних декоративних тарелів, плісканців, ваз, пластики малих форм (іл. 4). Ліричністю, іноді легким гумором відзначаються майстерно виконані та декоративно оздоблені пластичні твори малих форм (іл. 5). Цей жанр у творчих пошуках майстрів оживає, відроджується самобутньо, зберігаючи тенденції косівської мальованої кераміки. Їхній своєрідний талант на піднесенні власних можливостей, отже, можна сподіватися нових пошуків і досягнень. Щоб скласти повну картину художніх і стилістичних особливостей творчих пошуків майстрів косівської мальованої кераміки, необхідно проаналізувати особливості керамічних виробів двох поколінь гончарів із Косова – Ореста, Марії та Миколи Чорних. Найкраще можна було побачити доробок майстрів у повному різноманітті форм і декоративного оздоблення Косівської мальованої кераміки у червні 2017 р. на виставці у музеї етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України (Львів) (Івашків, 2018: 5).

Їхній мистецький доробок становлять: традиційні (кахлі, облицювальної плитки, збанки, глечики, макітри, миски, тарелі, вази) й іновативні (світильник-торшер, наземний свічник, столи, умивальник) предмети (Іванчук, 2017: 3).

Розглядаємо найбільш виразні риси технік декоративного оздоблення, колористики, типології, мотивів і сюжетів керамічного розпису. Аналізуючи виставлені твори косівської мальованої кераміки династії Чорних, бачимо, що, як колись, так і тепер гончарством займаються цілі родини. Хтось із родини працював за гончарним колом і стежив за горном під час випалу, хтось розмальовував вироби та їх реалізовував. У династії

Чорних гончарюють батьки та син, вони разом із матір'ю розмальовують керамічні вироби. Із технік декоративного оздоблення перевагу віддають ритуванню та ріжкуванню, хоча і трапляються предмети, декоровані ажуром і рельєфом. Кольорова палітра кераміки Чорних традиційна для косівської мальованої кераміки: зелений, жовтий і брунатний кольори, іноді із вкрапленням синього. В основі білого ангобу (побілу) є часов'ярське глина, одна з найкращих вогнетривких і пластичних мас (назва походить від міста Часів Яр, що у Донецькій області). Брунатний колір дає «червінь» – місцева глина, яку копають на Хотинському перевалі, що знаходиться в околицях Косова (Івашків, 2018: 5) Яскраві кольори підполивної фарби є результатом окислення у гончарній печі заліза та міді, які потім розчиняються невеликою кількістю полив (іл. 6).

У творчому доробку двох поколінь Чорних є також численні вази, які можна по-різному розташувати в інтер'єрі – на столі або підлозі. Ці предмети здебільшого традиційної форми – довгі шийки й округлі плічка, котрі плавно переходять у циліндричний або звужений до низу корпус. Геометрично-рослинний орнамент у декількох

горизонтальних зонах автори доповнюють зображенням одного або кількох птахів, які сидять на гілці чи подані у польоті. Із сюжетних композицій назовемо художній образ вершника з пістолетом, а також сценки: «панський виїзд», «жандарм і єврей», «на базарі» – тут бачимо образи гончара та жінки з куркою. Пропонуючи два сюжети – образи двох гуцулів, які на возі везуть свиню, та фрагмент ринкової торгівлі, Орест і Микола Чорні тим самим акцентують на тому, що змальовано звичайно побутову ситуацію. Кожний образ композиційної схеми наділено специфічними характеристиками (іл. 7).

Висновки. Проаналізовано художні та стилістичні особливості творчих пошуків знаних майстрів косівської мальованої кераміки: Валентини Проданець (Джуранюк), Ірину Цвілик (Серьогіної), Михайла та Галини Трушків і родини Чорних (Ореста, Марії та Миколи), що дає можливість говорити про сучасний стан гончарства Косівщини. Косівська мальована кераміка крізь призму століть отримала власну, зовсім не схожу на інші, образну палітру сюжетно-орнаментальних розписів, у яких трансформовано історичні, культурні та побутові реалії життя горян.

Іл. 1

Іл. 2

Іл. 3

Іл. 4

Іл. 5

Іл. 6

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гринюк М. М. Роль традицій в професійному мистецтві: мистецькі студії 02. *Косів: Писаний камінь*, 2002. С. 35–39.
2. Іванчук М. М. Використання творчих здобутків Михайла Кікота в навчальному процесі. *Мистецькі студії*. 02. С. 55–59.
3. Іванчук М. М. Виставка кераміки Чорних. *Гуцульський край*. 2017. року. Вип. 26. С. 12.
4. Іванчук М. М. Спадкоємиця і продовжувачка знаменитого роду. *Гуцульський край*. 2020. № 41. С. 12.
5. Івашків Г. Кераміка двох поколінь родини Чорних: традиція і новаторство. *Народознавчі зошити*. 2018. № 2 (140). С. 397–410.
6. Іванчук М. М., Коб'юк А. Д. Косівський коледж прикладного та декоративного мистецтва : каталог. Косів, 1999. 24 с.
7. Кушнір О. В. Роль відділу художньої кераміки Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва у збереженні і розвитку традицій виготовлення та декорування народної кераміки. *Вісник Львівської національної академії мистецтва*. 2014. Вип. 30. С. 62–71.
8. Лашук Ю. Ф. Вопрос подготовки кадров для народных художественных промыслов. Проблемы народного искусства. *Изобразительное искусство*. 1982. С. 113–123.
9. Лашук Ю. П. Українські гончарі : навчальний посібник. Київ, 1968. 40 с.
10. Мотиль Р. Я Традиційна кераміка в системі художньої освіти (на прикладі Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв). *Народознавчі зошити*. 2018. № 2 (140). С. 462–263.
11. Слободян О. О. Майстри косівського гончарства другої половини ХХ століття. *Вісник Львівської національної академії мистецтв. Спецвипуск III*. 2007. С. 117–128.
12. Соломченко О. Г Сучасні художні промисли Прикарпаття. Київ : Знання, 1979. 32 с.
13. Федір Гуцул. Дощ на її зилля. *Жовтень*. 1978. № 1 (399) С. 112–131.

REFERENCES

1. Hryniuk M. M. Rol tradytsii v profesiinomu mystetstvi: mystetski studii 02. [The role of traditions in professional art: art studios 02] Kosiv: Pysanyi kamin, 2002, pp. 35–39. [in Ukrainian]
2. Ivanchuk M. M. Vykorystannia tvorchykh zdobutkiv Mykhaila Kikotia v navchalnomu protsesi. [The use of creative achievements of Mikhail Kikoty in the educational process.] Mystetski studii 02. S. 55–59. [in Ukrainian]
3. Ivanchuk M. M. Vystavka keramiky Chornykh. [Exhibition of Black Ceramics.] Hutsulskyi kraj. 2017. Vyp. 26. S. 12. [in Ukrainian]
4. Ivanchuk M. M. Spadkoiemytsia i prodovzhuvachka znamenytogo rodu. [Heiress and successor of the famous family.] Hutsulskyi kraj. 2020. № 41. S. 12. [in Ukrainian]
5. Ivashkiv H. Keramika dvokh pokolin rodyny Chornykh: tradytsiia i novatorstvo. [Ceramics of two generations of the Black family: tradition and innovation. Ceramics of two generations of the Black family: tradition and innovation.] Narodoznavchi zoshyty. 2018. № 2 (140). S. 397–410. [in Ukrainian]
6. Ivanchuk M. M., Kobiuk A. D. Kosivskyi koledzh prykladnoho ta dekoratyvnoho mystetstva: kataloh. [Kosiv College of Applied and Decorative Arts] Kosiv, 1999. 24 s. [in Ukrainian]
7. Kushnir O. V. Rol viddilu khudozhnoi keramiky Kosivskoho instytutu prykladnoho ta dekoratyvnoho mystetstva u zberezheni i rozvytku tradytsii vyhotovlennia ta dekoruvannia narodnoi keramiky. [The role of the Department of Art Ceramics of the Kosovo Institute of Applied and Decorative Arts in the preservation and development of traditions of making and decorating folk ceramics.] Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstva. 2014. Vyp. 30. S. 62–71. [in Ukrainian]
8. Lashchuk Yu. F. Vopros podhotovky kadrov dlia narodnykh khudozhestvennykh promyslov. Problemi narodnoho yskustva. Yzobrazitelnoe yskustvo. 1982. S. 113–123. [in Russian]
9. Lashchuk Yu. P. Ukrainski honchari: navchalnyi posibnyk. [Ukrainian potters: a textbook.] Kyiv. 1968. 40 s. [in Ukrainian]
10. Motyl R. Ya Tradytsiina keramika v systemi khudozhnoi osvity (na prykladi Kosivskoho instytutu prykladnoho ta dekoratyvnoho mystetstva Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv). [Traditional ceramics in the system of art education (on the example of the Kosiv Institute of Applied and Decorative Arts of the Lviv National Academy of Arts).] Narodoznavchi zoshyty. 2018. № 2 (140). S. 462–263. [in Ukrainian]
11. Slobodian O. O. Maistry kosivskoho honcharstva druhoi polovyny KhKh stolittia. [Masters of Kosovo pottery of the second half of the twentieth century.] Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv. Spetsvypusk III. 2007. S. 117–128. [in Ukrainian]
12. Solomchenko O. H Suchasni khudozhni promysly Prykarpattia. [Modern arts and crafts of Prykarpattia.] Kyiv: Znannia, 1979. 32 s. [in Ukrainian]
13. Fedir Hutsul. Doshch na yii zillia. [Rain on her potion.] Zhovten. 1978. №1 (399) S. 112–131. [in Ukrainian]

ПЕРЕЛІК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Джуранюк В. Керамічні твори 90-ті рр. ХХ ст. Власність автора
2. Джуранюк В. Миска. Кінець ХХ ст., фонди КМНПГ (Косів)
3. Трушики Михайло та Галина. Керамічні твори. Кінець ХХ ст. Власність автора.
4. Трушики Михайло та Галина. Пластика малих форм. Початок ХХ ст. Власність автора.
5. Чорні Орест, Марія та Микола. Тарілка «Колядники», 2017 р., м. Косів.
6. Чорний О. М. Фрагмент кахляної печі. 2016 р. Косів.